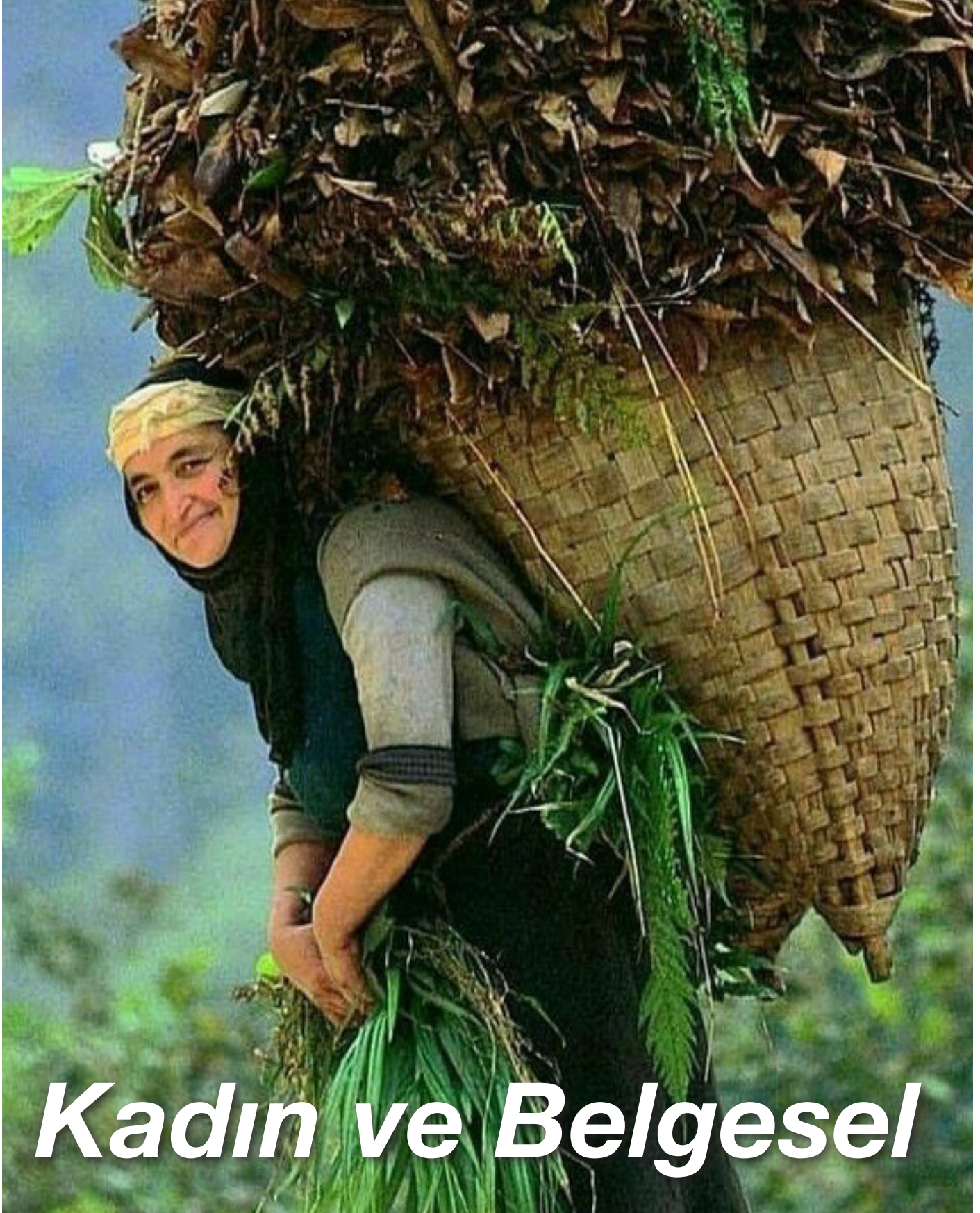

Yarına **Ne**Kaldı

BSB Belgesel Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği

Kadın ve Belgesel

Mustafa Savaş Güvezne
BSB Yönetim Kurulu Üyesi

Merhaba Dostlar,

Bakmayın, bu sayımıza tema olarak “kadın” kavramını seçtiğimize... Kadınları bir “tema”, hele ki “bir sayılık tema” olarak görmediğimizi yazmak zorunda hissediyorum kendimi. Sinema ve kadın denilince, neredeyse olgunun merkezine alınan “bakış” meselesini de burada tekrarlamak ya da tartışmak değil niyetimiz. Belgesel sinemacılar olarak kadını erkekten, erkeği kadından ayırmamayı ve birini diğerine üstün tutmamayı yeğleriz. Cinsiyetçi bir bakıştan uzak durmayı tercih ediyoruz. Sinemada kadın emeğinin ve varlığının en yoğun, en görünür alanının da belgesel sinema olmasından çok mutluyuz.

Aytekin, belgesel sinema tarihimizde kadın üzerine yapılan ilk belgesellerden biri olan Tahtacı Fatma’yı; daha doğrusu “**Tahtacı Fatmalar**”ın zamana yenik düşen düşlerini... Yönetmeni, yönetmen yardımcıları, görüntü yönetmeni, kameraman erkek olan bu filmde tek bir kadın vardı: Semra Özdamar... Benim de bir fotoğraftaki kara önlüklü üç öğrenci üzerinden “**giyinmenin sınıfsallığı**” üzerine naçizane bir yazım var bu sayıda.

Hilmi Etikan’ın Ruhi Su’yu anmak için filmini bizlere sunmasına teşekkür ediyoruz.

Son sözü şaire bırakıyorum:

Kimi der ki kadın
Uzun kış gecelerinde yatmak içindir.
Kimi der ki kadın
Yeşil bir harman yerinde
Dokuz zilli köçek gibi oynatmak içindir.
Kimi der ki ayalımdır,
Boyunmda taşıdığım vebalımdır.
Kimi der ki hamur yoğuran.
Kimi der ki çocuk doğuran.
Ne o, ne bu, ne döşek, ne köçek, ne ayal,
ne vebal.
O benim kollarım, bacaklarım, başımdır.
Yavrum, annem, karım, kız kardeşim,
Hayat arkadaşımıdır.

Yazıp geçmek değil, derdimiz; birlikte daha güçlü ve “**bir**” olduğumuzu bir kez daha hatırlatmak...

Son yıllarda Birleşmiş Milletler 21 Eylül’ü kabul etse de, 1 Eylül Dünya Barış Günümüz kutlu olsun.
Barışımız daim olsun.

Ekim sayımızda görüşmek üzere...

Sahibi

BSB Sinema Eseri Sahipleri
Meslek Birliği adına
Bahriye Kabadayı Dal

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa Savaş Güvezne

Tasarım

Mustafa Savaş Güvezne

Editör

Hakan Aytekin

Bu sayıya katkıda bulunanlar

Hakan Aytekin, Mustafa Savaş Güvezne, Dilan Engin, Sevinç Yeşiltaş, Kibar Dağlayan Yiğit, Sezgin Türk, Bingöl Elmas ve Hilmi Etikan,

Bu sayıda, kadın üyelerimizin emeğini anmak, gerçekleştirdikleri filmlerin birkaçını hatırlatmak istedik... **Sevinç Yeşiltaş’ın “Solingen”** faciasında yakınlarını kaybeden Bilge Ana’sını... **“Mahallemizin kadınlarına sinema yaptıran” Kibar Dağlayan Yiğit’in** yıllardır inatla sürdürdüğü atölyesini... Doğanın içinde yaşayan bir kadın yönetmen olarak **Sezgin Türk’ün**, doğada kadın-erkek ayrımının olmadığını bir fotoğraf eşliğinde anlatmasını... **Bingöl Elmas’ın**, çıktığı barış yolunda tecavüze uğrayan ve Gebze’de öldürülen Pippa Bacca’nın yarım kalan yolculuğunu tamamlamaya çalışmasını... **Dilan Engin’in**, para kazanmak için gelinlik atölyesinde çalışırken gelinlik ve kefen arasındaki benzerliğin ve aralarındaki uzunca yolun ne denli kısa kat edildiğinin huzursuzluğunu yaşamasını...

Bu sayıda erkekler de var, kadını-erkeği ayrı, üstün tutmayız diyoruz ya... Aslolan hangi sınıfa ait olduğumuz. Hakan

BELGESEL SİNEMA KONUŞUR, FESTİVAL YÖNETİMLERİ DUymAK İSTEMESE DE!

BİZ BELGESEL SİNEMACIYIZ! Konuşuyoruz, konuşacağız. Eğer bir ülkede özgür ve bağımsız bir belgesel sinema alanı bir türlü oluşmıyorsa, onun yaşamına sürekli müdahale ediliyor ve yaşamasına izin verilmiyorsa o ülke dilsiz olmanın ve kekelemenin bütün zaafalarını yaşayacak demektir. BİZ BUNU HAK ETMİYORUZ!

Belgesel sinema; toplumsal hafızanın, ortak aklın ve özgür düşünmenin yansımasıdır. Egemenlerin hamaset içinde sürekli dile getirdiği “geçmiş”i doğru kavramanın, kültürel sürekliliği yaşatmanın, toplumların kendisini yeniden üretebilmesinin özgün araçlarından biridir. Belgesel filmler kimileri görmek istemese de duymak istemese de toplumsal ve bireysel sorunlarla yüzleşebilmeye olanak sağlar. Belgesel sinema özü, doğası gereği eleştirilirdir. Egemen medyanın görülmesini istemediği ya da görmezden geldiği olguları bulabileceğimiz EN ÖNEMLİ ALANLARDAN BİRİ BELGESEL SİNEMA. Eleştirilerimizden ve belgesel sinemanın eleştirel tavrından asla vazgeçmiyoruz.

Festivaller ise sadece belgesel filmler için değil sinema ekosistemindeki tüm alanlar için hâlâ çok önemli ortamlardır. Filmleri gerçekleştiren ekip üyeleri, seyirciler, öğrenciler, amatörler, profesyoneller, festivali düzenleyen yerel dinamikler, ulusal ve uluslararası sektör insanları festivallerde bir araya gelir; tanışır, buluşur, öğrenir, beslenir, paylaşır, ortaklaşır ve sinema sanatını yükseltir. Bu değerli özellikleriyle festivaller hepimizindir; festival düzenleyicilerinin tasarrufuna, keyfiyetine, vurdumduymazlığına bırakılamaz. SİNEMACILAR OLMAZSA FESTİVALLER DE OLMAZ!

Türkiye'nin en köklü festivallerinden biri olan Antalya Altın Portakal Film Festivali'nin son yıllarda özellikle belgesel filmler etrafında kopartılan fırtınalarla anılıyor olması sadece endişe vermiyor; bir korku ikliminin rüzgarlarını estiriyor. Belgesel filmlerin SANSÜRELENEREK FESTİVALDEN ÇIKARILMASI, sinemacıların tepki göstererek festivalden ayrılması ve festivalin iptal olması BELGESEL SİNEMACILARIN DEĞİL; FESTİVALİ DÜZENLEYENLERİN SORUNU VE SORUMLULUĞUDUR! Unutulmamalıdır ki; geçen yıl yaşananlardan sonra ortaya çıkan mağduriyetler giderilmeden; kişileri tartışırıp olguları ve sorumlulukları göz ardı eden bir festival SİNEMAYA ASLA VE ASLA HİZMET ETMEYECEKTİR!

Fikir ve düşünceleri sanat yoluyla ifade etme özgürlüğüne ağır darbelerle sonuçlanan bu tür olumsuzluklar, sorunlarla yüzleşilmediği sürece yaşanmaya devam edecektir! BU SORUN, SADECE ANTALYA DEĞİL BÜTÜN FESTİVALLER İÇİN GEÇERLİDİR.

Engellemeleri, liyakatsiz jüri üyeleri, şaibeli yarışma sonuçları ile anılan değil; sinema örgütleriyle, sinema çalışanlarıyla, sinema yazarlarıyla ve akademisyenlerle kurumsal ilişkiler içinde dayanışarak, paylaşarak hayata sahip çıkan festivaller istiyoruz.

Belgesel sinemacılar olarak konuşuyoruz, konuşuyoruz, konuşacağız. Belgesel filmlerimize ve onları ortaya çıkaranlara kulak verin! Evrensel değerlere sahip, yaşamda ve sanatta ifade özgürlüğünü savunan, insana ve doğaya gerçekten saygı duyan,

**İFADE VE TELİF HAKKINI ASLİ UNSUR OLARAK
KABUL EDEN FESTİVALLERİN YANINDA OLACAĞIMIZI KAMUOYUNA SAYGI İLE DUYURURUZ.**

BSB Belgesel Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği

1 Eylül 2024

Dünya Barış Günü kutlu, barışımız daim olsun...

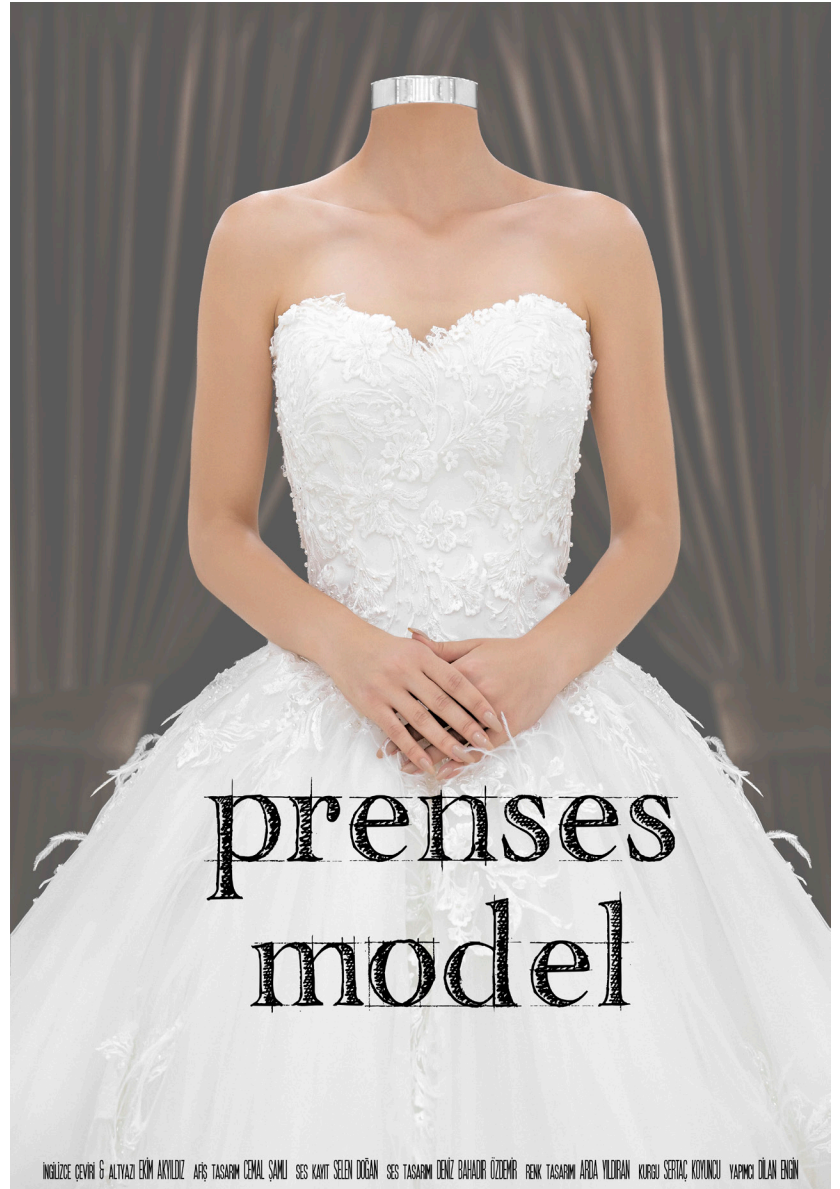
Dilan Engin

“Kaç kişi olduğumuzla ilgilenmiyorum, dileğim dalgalar yaratmak” . Kusursuz bir şekilde bir araya gelen şeylerin nelerden yapıldığını merak ediyorum. Tam da bu noktada derdim kusursuzluğu bulmakla ilgili olmuyor; aksine çelişkilerin, ayrık olanın tohumuna dair bir şeyler arıyorum. İlk bakışta sezdiğim fakat anlatmakta zorlandığım şeylerin peşinden gitmek gibi bir yolu yürüyorum. Bu beni bir şekilde kameranın arkasına, kalemle kâğıdın eşlik ettiği masalara yönlendiriyor. Kendime anlatmaya, kendime göstermeye çalıştığım şeyleri yazdığımı, çektiğimi fark ediyorum. Bazen yazdıklarımın ya da çektiğim filmlerden kendime ait bir şeyler öğreniyorum. Bu sebeple sinemayla kendime

giden yolu yürüyorum. **“Kendim”** dediğim şey toplumdan, psikolojiden, sezgilerden, kokulardan, kedilerden yapılmış bir şey olsa gerek.

Bana kalırsa bizi huzursuz eden bir deneyim ile göz göze geldiğimizde -yeterince özenli bakmayı başarabilirsek- hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. Bakışın alelade bir şey olmadığını fark ettiğim günden beri huzurum yoktur. 2018 yılında çektiğim Prenses Model isimli belgesel bütün bu anlattıklarım çerçevesinde önemli bir yere sahip. Para kazanmak için gelinlik atölyesinde çalışırken beni huzursuz kılan, karnımı ağrıtan şey para kazanmak zorunda olmam değil; gelinlik ve kefen arasındaki benzerlik ve aralarındaki uzunca bir yolun ne denli kısa kat edildiğiydi.

Sinema öğrencisi olduğum sıralarda çalıştığım gelinlik atölyesinde gözüm bir merceğe dönüyor, içinde bulunduğum feminist refleksi karnımı ağrıtıyordu. Gelinliğin bedenine inci boncuk işlerken her zaman açık olan radyodan müzik dinliyor, karıncalar gibi çalışıyorduk. Birden o sırada açık olan radyodan haberleri dinlemeye başladık. Bir kadın cinayeti haberi geçti, kulağım radyoda elimde bir inci çocuk, yavaşladım. Radyoya kulak kesildim karnımdaki ağrı beni zorluyordu. Haberlerin ardından bir süre sonra Bergen'in **“Sen affetsen ben affetmem”** şarkısı çalmaya başladı. Bergen'in hayat hikayesi ile diktiğim gelinlik arasında bir analogi kuruluyordu. Karnımdaki ağrının adını böylelikle koydum: **“huzursuzluk”**. Bergen ile diktiğim gelinlik arasındaki duygunun adı buydu. Kadınlardan mücadele ederken bile kusursuz, adil, idealist ve çelişkisiz olmasını bekleyen düzenin sırtımdaki kamburuydu bu. Bir süre bu huzursuzluk duygusunu nasıl anlatırım diye gezinip durdum

atölyede. Huzursuzluğu ortadan kaldırmak yerine o huzursuzlukla bir süre ortalıkta dolanmanın daha doğru olacağını sezmiş olmalıyım. Huzursuzluk nasıl anlatılır? Huzursuzluğumu hissettirmek istediğimden emindim. Bu sebeple gördüğüm şeyleri samimiyetle not edip bir süre bu duygu üzerine çalıştım. Sonra çalıştığım atölyedeki kadın iş arkadaşlarımla sohbetlerimi kaydettim ve bir günlük gibi gözümüne kaydettiğim, not aldığım görsel kesitleri bu sefer kamerayla çekmeye çalıştım. Nihayetinde çelişkilerimizden yapılmış bir huzursuzluk filmi olarak Prenses Model çıktı.

Evlilikle, aileyle ilgili bütün beklentilerin kadının bir gün giyeceği gelinlikle metaforlaşabileceğini gördüm. Gelinliğin üretim ve pazarlama stratejisi de bu ataerkil düzen kodlarına uygun ilerliyor üstelik. Vitrinlerin ışıklı dünyası bir vaat ile tasarlanıyor. Seri üretimlerle gelinlik değil, toplumun talep ettiği 'kadınlık imajı' üretiliyor, düğün sonrası külkedisi masalındaki gibi gerçekler balkabağına dönüşüyor. Kendileri gelinlik bile giyemeden evlenen

kadın tekstil işçileri bir başka kadının gelinliğini tasarlarırken yazgı ortaklığının farkını yitirip ona yabancılaşabiliyor üstelik. Vitrin ile atölye arasındaki mekânsal fark zihinsel bir farka da dönüşüyor. Tonlarca iğne ve iplik darbesiyle dikilen gelinlik vitrinde adeta külkedisi masalındaki kostüme benziyor ve vitrinlerde kadınlar beyaz atlı prensi bekliyor. Oysa bu ülkede kadınların birçoğu kocaları, yakınları tarafından öldürülüyor.

Prenses Model huzursuzlukla, çelişkiyle ve hatta bütün bunlara rağmen mücadele etmenin kıymetli olduğunu, bunun hepimize iyi gelecek bir şey olduğunu öğrendiğim, içerden konuştuğum, sansüre /otosansüre izin vermemeye çalıştığım bir deneyimdi. Özenli bakmayı denediğim, hissettiğim huzursuzluğun bir rüzgarla buluşup denizi dalgalandıracak umudunu gizli gizli dilediğim bir deneyim! Üzerine düşünülmesi gereken, anlattıkça yolunu bulacak bu deneyimin kadınların hikayelerine ve kendi hikayesine göz hizasından bakma girişimi olarak okunmasını dilerim.

Türk Sinemasının

Kadın Yönetmenleri Konuşuyor

Dr. Berceste Gülçin ÖZDEMİR

Filmleri Türk Sineması'nı da izleyici ile buluşmuş 21 kadın yönetmenle yapılmış görüşmelerden oluşmaktadır. Çalışmada, feminist film kuramı ve feminist film eleştirisi açısından tartışılacak bazı konular yeniden gündeme getirilmektedir.

Feminist film kuramının sorguladığı temel sorular çerçevesinde hazırlanmış sorular, kadın yönetmenlerin Türk Sineması'nı da var olma şekillerini ortaya koymakta ve onların filmlere bakışındaki sinematografik estetiğin arka planını görünür hale getirmektedir.

Sinemada Kadın Olmak

Sanat Filmlerinde Kadın İmgeler

S. Ruken ÖZTÜRK

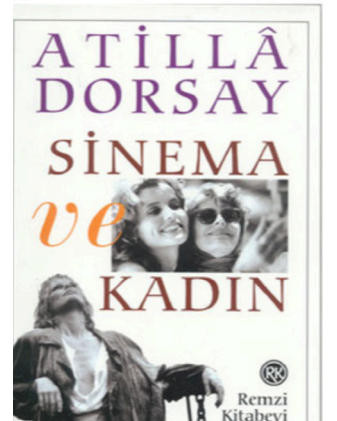
Ruken Öztürk'ün elinizdeki çalışması, kadın ve erkek sinemacıların hayalleri arasındaki farkı ortaya koyarken, bunun “yaşanan gerçeklik” ile ne kadar da ilintili olduğunu bize gösteriyor. Kendi hayalini kurabilen kadınları görüyoruz bu çalışmada ve bu hayaller kendi gerçeklerimiz haline dönüşüyor. Kadın sinema yönetmenlerinin “hayalleri” kadını daha özgür, daha mutlu ve daha güçlü yapacak kadın deneyimlerinden örnekler sunuyor. Kadınlar kendi gereksinimlerine ve özlemlerine daha uyan bir dünya tanımına her gün yeni bir boyut katıyorlar.

Sinema ve Kadın

Atilâ DORSAY

Evet, sinemaya artık kadınlar geliyor. Kararlı, inatçı, hatta kızgın ve radikal biçimde... Amaçları, dizginleri erkeklerin elinden almak ve en azından kadın filmlerini bizzat yönetmek mi? Yoksa çok daha gözüpekler mi?... Ama ben, kendi adıma, sinemada kadını hâlâ en güzel ve en hülyalı haliyle, bir 'glamour' ögesi gibi hatırlamak, onu sanki beyazperdeyi ışitan kutsal bir varlık gibi görmek istiyorum. Belki kadınlara hayranlığımdan, belki bilinçaltı erkek egemen tavrımdan...

Bilge Ana

MEVLÜDE GENÇ

Sevinç Yeşiltaş

İnsanlık tarihinde kara günlerden biri de 29 Mayıs 1993'te yaşandı. Doğu Almanya ile Batı Almanya'nın birleşmesinden sonra ırkçı saldırılar başka bir boyut kazanmıştı. Neonazi yapılanmasının içinde olan dört cani, **'Untere Wernerstr. 81'** adresinde Türklerin oturduğu bir evi kundakladı. Benzin dökülerek yakılan o evde Genç ailesinin beş ferdi can verdi: Gülsüm İnce (28), Hatice Genç (21), Hülya Genç (11), Saime Genç (5) ve Gülistan Öztürk (12). Yangında 14 kişi de yaralandı.

Failler kısa sürede yakalandı. Düsseldorf Eyalet Yüksek Mahkemesi'nde 13 Nisan 1994'te başlayan Solingen Davası, 13 Ekim 1995'te bitti. Felix Köhnen, Christian Reher ve Christian Buchhold Alman Gençlik Yasası'na göre en yüksek ceza olan 10'ar yıl ve Markus Gartman ise 15 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı.

Olaydan sonra Almanya da haftalar süren protesto gösterileri yapıldı. Solingen Faciası Almanya'da bir dönüm noktası oldu.

Göçmenlere karşı yapılan ayrımcılık sert sözler, sert gazete yazıları fark edilir derecede azaldı. Yakınlarını kaybeden Mevlüde Genç' n tutumu, gösterdiği kucaklayıcı ve vakur tavır bu azalmada en önemli etkenlerden biriydi...

“Geceleri ağladım gündüzleri çocuklarımın yüzüne güldüm, onlar üzülmesin kalplerinin içine nefret tohumları sokmasın diye. Seneler geçtikçe azıcık hafifler mi diyordum. Seneler geçtikçe daha artıyor, yaşlandıkça acı çoğalıyor kızım. Gençlikte insan acıyı yenebiliyorsun da yaşlılıkta yenemiyorsun kızım. Artık vücut götürmez oluyor, çekemez oluyor acıyı.” (Mevlüde Genç)

Bilge Ana Mevlüde Genç belgeselini yapmaya Köln'de TRT temsilcisi olarak görev yaptığım dönemde karar vermiştim. Belgesel film, gücünü gerçeklerden alır. Karakterler mesajı taşımaz, mesajın kendisidir. Mevlüde Genç'in

hayatına baktığımızda da bunu çok rahat görebiliriz. Onun güçlü bir kadın ve anne olarak taşıdığı bilgelik, içten gelen gücünün farkında olmadan barış aktivisti haline gelmesi, olay unutulmasın, başka aileler aynı acıyı yaşamamasın diye vefatına dek tüm etkinliklere katılması ve diğer kadınlara ilham kaynağı olması...

Köyünde çok sıradan, hiç kimsenin tanımadığı yaşlı bir köylü kadın, Almanya'da adına barış ödülü konulan güçlü bir Anadolu kadını, bir barış elçisi. Özellikle Almanya'daki göçmen kadınlara iyi bir rol model. Alman anneleri nezdinde tüm annelere seslenerek yaptığı çağrı, geleceğe kalacak en güçlü mesaj: **“Çocuklarınızın kalbine kötülük ve nefret tohumları ekmeyin!”**

Kendisi de çok güçlü bir kadın lider olan Angela Merkel in Solingen Katliamının 25. Yıl anma törenlerinde yaptığı konuşmada **“Çok büyük**

bir acıya, çok büyük bir insanlık örneği göstererek affetmeyi seçtiniz.” demişti.

Her zaman çok meraklı biri oldum. Başkalarının hayatı, değişik coğrafyalar ve kültürler hep ilgimi çekti. Soru sormayı çok sevdim. Belgesel film çekmek, hem gazetecilik yaparak soru sormayı mümkün kıldığı, hem de yaratıcı yönümü kullanabileceğim bir alan açtığı için çok sevdiğim bir meslek. İnsanlığa dair ne varsa, kadim bilgiler, acılardan ve tecrübelerden süzölmüş bilgelik, sıradan görünen ama alabildiğine derin hayatlar en çok ilgimi çeken konular. Otel Odaları ve Dostluğu Hatırlamak belgesellerimde de bu konuları işledim.

Solingen Katliamından sonra, acılı anne Mevlüde Genç'in iki toplumun huzur içinde bir arada yaşaması için tüm yaşamı boyunca gösterdiği çaba, yaşadığı büyük acılara rağmen bilge kişiliği ile oradaki Türklerin ve ilk defa Türk kadınlarının görünür olmalarını ve kabul görmelerini sağladı.

Ben de böyle bir köyde büyüdüm, annem de Mevlüde Ana gibi güçlü bir Anadolu kadını. Bu kadınlar dünyanın her yerinde var ve güçlerini Anadolu'nun kadim bilgelik geleneğinden

alıyor. Benim görevim ve isteğim, bu kadınları ve kadınların taşıdığı bu kültürü dünyanın geri kalanı ile paylaşmak.

Belgesel filmler daha iyi bir gelecek için yapılır; Mevlüde Genç'in de tüm çabası bu yöndeydi. Tam da bu nedenle onun hikayesinin daha çok anneye, kadına ulaşması, onun anne olmaya dair söylediği, aktardığı kadim öğretinin daha fazla seyirciye ulaşması en büyük temennim. Umarım belgeselim Almanya'da iz bırakmış bu bilge Anadolu kadınına daha çok bilinir kılmaya ve çevremizdeki benzer güçlü kadınları keşfetmeye ve yeniden hatırlamaya vesile olur.

Filmin özel gösterimi 2022 Haziran'ında, Almanya'nın Köln şehrinde Mevlüde Genç'in de katılımıyla yapıldı. Ne yazık ki aynı yıl 30 Ekim'de Mevlüde Genç, Solingen'de hayatını kaybetti. Amasya-Taşova'ya bağlı Mercimek Köyündeki mezarlığa, onca yıl hasretini çektiği çocuklarının yanına defnedildi.

Siyasetçiler, devlet insanları onu şu sözlerle anıyor, anlatıyor:

“Mevlûde Genç, ayrımcılık, ırkçılık ve şiddete karşı mücadelede her birimize örnek olabilir.” (Eski Almanya Cumhurbaşkanı Dr. Frank-Walter Steinmeier)
“Genç ailesi hayata küsüp acıya teslim olmadı, barış için mücadele etti. Yas günü, umut gününe dönüştü.” (Eski Almanya Federal Meclis Başkanı Dr. Wolfgang Schäuble)

“Sevgili Bayan Genç; bu sorular size defalarca soruldu. Hatta, olanlardan sonra Almanya’da nasıl kalabildiğiniz de soruldu. Bu sorulara verdiğiniz cevaplarınız, sizi, örnek bir insan, hümanistlik ve insanlık adına bir rol modeli yaptı. İntikam duyguları beslemediniz. Tam aksine; uzlaşma ve anlayış için çağrı yaptınız. İnsanlık dışı bir saldırıya büyük bir insanlıkla karşılık verdiniz. Bunun için size hayranlık duyuyoruz. Ve bunun için size teşekkür ediyoruz.” (Almanya Başbakanı Dr. Angela Merkel)

“Ailenin yumuşak kalpli annesi Mevlûde Genç, iki kızını, iki torununu ve bir yeğenini kaybetmenin büyük acısını yaşadığı daha ilk gün barış çağrısı yaptı. Yurttaşlarına şöyle seslendi: ‘Failler sadece dört kişi, bütün Almanlar değil. Nefreti ancak barış bitirir. Alman makamlarının failleri bulup adalete teslim edeceğine inanıyorum’. Mevlûde Genç bugüne kadar tanıdığım en etkileyici kadın. En derin acılar içinde

olduğu anda bile genelleyerek suçlamıyor. Bireysel suç işlendiğinde düşünmeden ‘mülteciler’e, ‘Müslümanlar’a, ‘Türkler’e karşı kışkırtanlar, ondan çok şey öğrenebilirler.’ (Eski Kuzey Ren Vestfalya Eyalet Başbakanı Armin Laschet)

“Onu ilk defa hastane de gördüm. Yani o kadar büyük bir dramı yaşamış olmasına rağmen beni şaşırtacak derece de metindi ve etrafına mesajlar vermeye başlamıştı o andan itibaren. ‘Bizim çocuklarımız hayatını kaybetti ama Alman annelerine çağrıda bulunuyorum, başka insanlar ölmesin. Çocuklarınıza sahip çıkın. Onlara dostluk öğretin. Türklerle Almanlar arasında dostluğu yaratın. Dostluk duyguları geliştirin.’ diye Alman annelerine tavsiyelerde bulunuyordu.” (Dönemin Türk Büyükelçisi, Emekli Diplomat Onur Öymen)

“Gürsün İnce, Hatice Genç, Gülistan Öztürk, Hülya Genç ve Saime Genç’i hatırlıyor ve anıyoruz. Akla hayale sığmaz nitelikte olan bir ideolojinin hâlâ var olması ve bir felakete yol açması, beni 16 yaşında derinden etkilemişti. Kendini diğer insanlardan üstün gören ve başkasının hayatına son verme hakkını kendinde bulan insanların hâlâ varoluşu bende şok etkisi yaratmıştı.” (Solingen Belediyesi Mevlûde Genç Ödülü Sahibi Daniela Tobias)

TAHTACI “FATMA”LAR ÜZERİNE

Hakan AYTEKİN

“Adam olacak çocuk, çocukluğunda belli olur” diye kabul gören bir tabirimiz var. “Adam” sözcüğünün cinsiyetçi çağrışımını kenara koyarak sözcüğü “**itibarlı insan hali**” anlamında kullanmak istiyorum. Çoğu zaman, çocuk “**adam**” olduktan sonra bu tabire başvurulur: “**Adam olacağı belliydi!**” Yani sözün kullanımı başarıya tabidir; parlamış olanlar için sarf edilir, tersi pek düşünülmez. Oysa sosyolojik olarak büyük bir değişim yaşamayan her birey bulunduğu sınıfsal konumdan öteye geçemeyecektir. Çocuk, gelecekte de çocukluğundaki kadar “**adam**” olabilecektir!

Çok iddialı olmayayım ama Türkiye’de kadın olgusuna yer veren ilk belgesellerden biri Suha Arın’ın Tahtacı Fatma filmidir. Batı Toroslarda yaşayan, orman işinde çalışan yarı göçer Tahtacı Yörüklerinden bir kız Fatma. Bütün akrabaları gibi o da ormanla yaşıyor. Henüz

12 yaşında. Annesi hasta olduğu için ormana çalışmaya gidemediğinden, Fatma ormanda “**evin annesi**”; yemek onda, bulaşık onda, küçük kardeşine bakmak onda... UNESCO 1979 yılını Dünya Çocuk Yılı olarak ilan edince, Arın yıla istinaden Tahtacı Fatma filmi gerçekleştirmiş, filmi “**Türkiye’nin ulusal gelirine yılda ortalama 6 milyar katkıda bulunan orman emekçilerine ve çocuklarına**” ithaf etmişti. Arın’ın “**insan**”a en çok yer verdiği, “**insan**”la en yoğun temasa girdiği bu film kendi kaynaklarıyla gerçekleştirdiği ilk ve tek filmidir.

Belgesel sinemacı, akademisyen Kurtuluş Özgen, kaynak kişilerle analog ses kayıt cihazı kullanarak kaydedilen mülakatlara dayanan bu filmi, Suha Arın Filmografyasında gözlemci modalitede yaptığı “**aykırı**” bir belgesel olarak nitelendirir. Daha önceki filmlerinde ekipte kadın olmaması sebebiyle kadınlarla mülakat yapma konusunda sorun yaşayan Arın’ın, bu kez

ekibinde Semra Özdamar'ın olması sayesinde tahtacı kadınlarla yakınlık kurabildiğini belirtiyor. Özdamar, filmin merkezindeki 12 yaşındaki Fatma ile dostluk kurmuş; bu dostluğun sağladığı güven ilişkisi sayesinde filmin dramatik yapısını etkileyen mülakatlar kaydedebilmiştir. Bu mülakatlar aracılığıyla Fatma'nın iç dünyası filme aktarılabilmiştir[*]. İşin özü, kadın "sır"rını ancak kadına vermiştir.

Tahtacı Fatma, 1980'li yıllarının ortasından itibaren belgesel sinemada çokça kullanılacak olan sözlü tarih yönteminin de sezgisel olarak kullanıldığı ilk filmidir. Filmde erkeklerin yanı sıra kadınlara da söz verilir. Tahtacı Fatma, yaşlı bir kadın, kışın lisede okuyan yazın ağaç kesen liseli kız...

Filmde her ne kadar erkeğin başatlığını görsek de kentlerin, ideolojilerin, dinlerin kirletmediği bir dünyada yaşayan bu insanlar cinsiyetlerine dayalı rolleriyle değil; orman işindeki varlıkları, toplumsal yaşamdaki işlevsellikleri ve dayanışmalarıyla bir arada. Filmin giriş sahnesinde genç-yaşlı, kadın-erkek bir arada dönülen semah ise bu birlikteliğin coşkunu bir örneği.

Topluluğun üyeleri hayatı algılama, yorumlama konusunda da oldukça bilinçli; bu bağlamda mülakatlardaki sözler, ifade biçimleri gerçeğin birinci elden anlatımı. Film, bu gerçekliği aracısız biçimde sunuyor izleyiciye...

Orman işlerindeki devlet politikası, sosyal güvencesiz çalışma, tüccarlara teslim olunan sömürü dünyası, iş kazaları, sağlık sorunlarıyla kendilerinin baş etmesi gibi olguların erkeği-kadından, çocuğu yaşlıdan zerre kadar ayırmadığını görüyor, duyuyoruz.

Ortak ateşle yanıyor Akçainiş köyünün yarı göçer Tahtacıları... Ormanda, bir sedir ağacının dibinde dünyaya gelen, başında saç ağzında diş kalmayan, 35 yaşındaki Ahmet Kara durumlarını şöyle özetliyor:

"Biz ne ölüyoruz ne sağ. Ne ölü ne sağ. Arada Türkiye'de şu kadar nüfus varmış, kalabalıkmış olsun dercesine biz de yaşıyoruz. Çok aydın fikirliyiz amma fakir misin, beş tane kitap yutsan cahilsin. Var mı pulun, cümle alem kulun; yok mu pulun, cehennemdir yolun!"

Oğlunu iki kez evlendirse de bir türlü düzene sokamayan yaşlı kadının, göğsünde sakladığı paketten çıkardığı ve buruşmuş elleriyle ovalayarak yumuşatmaya çalıştığı Birinci marka sigarasını içerken duyduğumuz sözlerinde ise kadınlığın annelik yükü öne çıkıyor:

“İçim dolu, guzum. Ağlaman, hani, ölmen lazım. Ölünmüyor da, al gel bakalım. Şu oğlan bir evli olsun heç tanımayacam. Kendimi bir yerden ya atacam ya Allah alsa beni. Tecelli midir, kader midir, ona küsüyorum işte...”

Karıyla birlikte ormanda çalışan bir Tahtacı eşinin hamileliğinin son gününü şöyle anlatıyor filmde:

“Ben Aşık Mehmet Civaroğlu. Ailemle beraber çalışıyorduk ormanda. Ailemin doğum zamanı geldi. O gün takozu alasıya beraber tomruk işradı. Aileme dokundu, onu az itti. Nihayetle ağrısı fazlalaştı. Ağrısı fazlalaşınca ormandan [orman idaresi] araç istedik, vermediler. Bir odun arabası vardı, yükleniyordu. Onunla götürmek mecburiyetinde kaldık. Ona bindirdik. Elmalı'ya vardık. Öğlen ölü olarak doğum yaptı. Akşamına da mefat [vefat] etti. Ailem öldükten sonra çocuklara baktım. Ailem öldükten sonra bir ağıt yaktım:

***Balıklarım su içinde boğuldu,
Yurdum göçtü birer birer dağıldı,
Harmanlarım kış gününde savruldu,
Yaba, kürek kırıldı diyemedim ben!
İyi sanma arkadaşlar yabanı.
Yavrularıma tutamadım çobanı.
Çocuklarım diyor, “N’ettin anamı?”
Onlara da yalan söyleyemedim ben...”***

Filme adını veren her gün devrilen ağaçların etrafında, kaza ve yaralanmayla burun buruna gelen Fatma, ormana gitmek yerine şehirde durmak, okumak istiyor. Gördüğü en güzel rüyası da ormanla ilgili: Bir gün yolda anne babasıyla yürürken üzerlerine devrilmekte olan ağaçtan bir dedenin uyarısıyla kurtuluyorlar rüyasında...

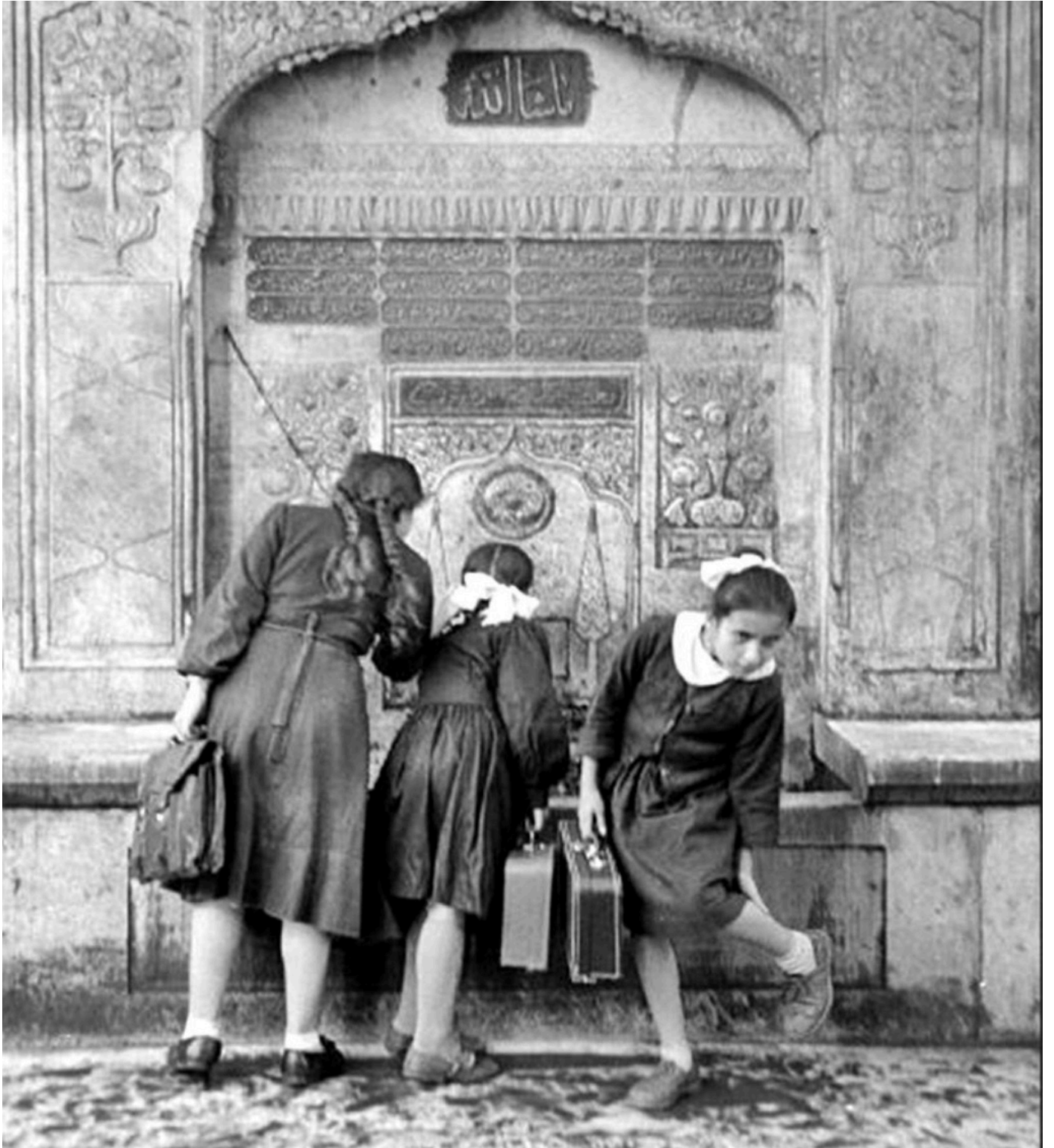
Filmin çekimi ve gösterimin üzerinden yıllar geçti. Fatma ve Tahtacılar ne oldu? Yörüklerin yaşamı, düşleri, ormanın işleri... Başta Suha Arın olmak üzere birkaç belgesel yönetmeni bu sorulara yanıt verecek bir film çekmeyi arzuladı. Ama kimse bu işi gerçekleştirmedi, 2020 yılına kadar... Genç yönetmen **Sezer Ağgez** pandemi koşullarına rağmen bu soruların peşine düştü; ekipteki bazı kişilere, filme adını veren Fatma'ya ulaştı.

2022 yılında tamamlanan **Fatma'dan 40 Yıl Sonra** filminde görüyoruz ki, Yörüklerin yaşamında kimi şeyler değişmiş ama o “**çocuk**”lar, çocukluğunun dünyasında yaşlanmış... Dünya, sadece geçmişlerinde ve içlerinde kalan düşlerinde güzel.

Çok küçük yaşta “**kadın**” olan bu ülkenin çocuklarına, sosyal güvenceden yoksun olarak çalışan kadınlara bin selam; olan bitene seyirci kalanlara ise yazıklar olsun!

[*] **Kurtuluş Özgen (2020)** “*Suha Arın Filmografyasında Aykırı Bir Belgesel Tahtacı Fatma (1979): Sinematografik Analiz*”, *Etkileşim*, sayı: 5, s.170-185.

M. Savaş Güvezne

Gelin, bu ay da bir fotoğrafı **“tırnaklarımızla kazıyıp”** altından çıkacak bilgileri anlamaya çalışalım. Önce sorular soralım: Fotoğrafta ne görüyoruz? Bu fotoğraf ne zaman çekilmiş? Kim bu kişiler? Neden siyahlar giymişler? Fotoğraftaki yer neresi? Yapının üzerindeki yazılar motifler ne diyor? Yapı ne zaman yapılmış? Sanat tarihçileri için bu yapı ne ifade ediyor? Ya fotoğrafı çeken kim? Daha bir çok soru sorabiliriz. Gelin cevapları bulmaya çalışalım.

Fotoğraftaki çeşme Galata Kulesi'nin Beyoğlu yönündeki yarım daire planlı avlusunu kuşatan duvara yaslanmış; Büyükhendek Caddesiyle Fırçıçı sokağının kesiştiği köşede yer alıyor. Bu duvar çeşmesi Bereketzâde Çeşmesi adıyla biliniyor.

“Bereketzade” adı nereden çıkmış peki?

İstanbul'un alınmasının hemen ardından, 1467 senesinde Galata Kulesi'nin ilk dizdarı (kale komutanı) Bereketzade Hacı Ali bin Hasan, buraya bir mescit yaptırınca mescide de, mahalleye de, çeşmeye de Bereketzade adı verilmiş.

Fatih Sultan Mehmed döneminde yapılan Çeşme bugünkü görüntüsüne 1732 yılında kavuşur. Yapımından 265 yıl sonra harap olan çeşmenin yenisini yapmak gerekir. Bölgenin su ihtiyacının artması nedeniyle, I. Mahmud annesi Saliha Sultan namına, Başdeftardar Mehmet Bey'e bu çeşmeyi yaptırır.

Yıl 1844'e gelindiğinde çeşme bir kez daha onarım görür. Çeşmedeki yedi beyitlik Nazif

Bereketzade çeşmesinin bugünkü hali

imzalı talik hattı ile yazılmış üç buçuk kıtalık tamir kitabesinde, **“Çeşme 100 yıl sonra yeniden harap oldu ve Sultan Abdülmecid'in annesi Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın isteği doğrultusunda başhazinedar Azm-i Cemâl'in hayratı olarak 1844'te bir daha ihya edildi.”** diye yazmaktadır.

Çeşme 1910 yılında kısmen harap olduğundan yeniden onarılır. **“İstanbul Şehri Muhipleri Cemiyeti”** desteği ile Evkaf Nezareti Sermimarı Ziya Bey denetiminde elden geçirilir; kırık mermerleri ve çalınmış olan dilimli kurnaları yenilenir; üzerine bir saçak eklenir.

“Hayat hikayesi”ni anlattığımız çeşmeye daha yakından bakalım. Çeşme Lâle Devri üslûbunun bir şaheseri. Biri ortada büyük, iki yanda küçük ama yüksekte duran birer çeşme daha var. Çeşmeyi yapan sanatçı cephede boş yer kalmamacasına kitabeler yerleştirmiş; kabartma motiflerle yapıyı bezemiş. Sanat tarihçileri işlemleri **“barok mimarinin etkisinde çok zengin natüralist süslemeler”** olarak yorumluyor. Benim bakışım daha başka:

simetrik olarak düzenlenen fakat hiçbiri diğerinin eşi olmayan şekillerde lâle, gül ve kâseler içinde mermere kabartma olarak oyulmuş meyveler var... Üst kısımda içi incir dolu iki tabak. İncirler ortadan yarılmış... İncir tabaklarının iki yanında da ayaklı tabaklara yerleştirilmiş armutlar. Tabaklarının arasındaki boşluklar çiçeklerle kaplı. Ayna taşında, musluğun iki yanında birer sevi ağacı...

Merak bu ya, niye incir taşta işlenmiş? İncir neyi temsil ediyor? Araştırınca incir deyip geçmeyin demek geldi içimden. **“İncir”** Doğudan Batı’ya neredeyse tüm kültürlerin kutsal ağacı. Çok sayıda dinsel, mitolojik ve folklorik hikâyede yer alıyor. Tarihime tanıklık ederken kültürü de biçimlendiren bir ağaç. Mesela Hz. İsa’nın doğumunu simgeleyen bir ağaç. Bazı hikayelere göre ölümsüzlük ağacı. İncir ağacının meyvelerinden yiyen bir kişinin ölümsüzlüğe kavuşacağına inanılıyor. Bu yüzden, incir ağacı birçok mitolojide ve efsanede önemli bir yere sahip. Kuran-ı Kerim’de de kutsal bir ağaç; **“Cennet meyvesi”** kabul edilen incir üzerine **“yemin”** ediliyor. Çeşmenin sanatçısı taşı boşuna yontmamış, belli ki...

Çeşmenin cephe mermerleri, klasik dönem çeşmelerinde görülmeyen bir biçimde tamamen kabartma bezemelere işlenmiş. Bu kabartmaların boya ve altın yaldızla renklendirildiği de kalan izlerden anlaşılıyor. Çeşme niş kemerinin kenarındaki tomurcuk süslemelerinden pek azı günümüze kadar ulaşmış.

Daha önceleri Galata surlarının içinde ve büyük kulenin az ötesinde bulunan **“Bereketzâde mescidi”** 1950’li yıllarda belediye tarafından yıkılmış; yerine otopark açılmış! Peki çeşmeye ne olmuş? 1957’de bulunduğu yerden sökülerek Galata Kulesi dibindeki sur duvarı parçasına monte edilmiş. Üzerine bir de beton saçak...

Kuşkusuz fotoğrafta yalnızca çeşme yok! Ön planda üç kız çocuğu... Üzerlerinde 1932’den itibaren tam 59 yıl okula giderken giyilen **“Siyah Önlük, Beyaz Yaka”** var. 1980 darbesi sonrasında o güne kadar ihtiyari olan bu giyim tarzı, yeni bir yönetmelikle zorunlu hale getirilmişti. Bu konuda sosyologlar, yazarlar, sevenler sevmeyenler çok şeyler dile getirmiş. Benim de **“Siyah Önlük, Beyaz Yaka”** konusunda hatırladıklarım,

düşüncelerim var. **Çerçeve içinde** onları ayrıca yazdım.

Kızların saçları düzenli taranmış, toplanmış ve ikisi hâlâ çok beğendiğim beyaz kurdeleler takmış. Soket çoraplar kızların şıklığını tamamlıyor. Arkası dönük, yüzünü göremediğimiz saç örülü kızın daha üst sınıfa gittiği, iriliğinden ve elindeki çantadan anlaşılıyor. Babasının eskimiş evrak çantasını da kullanıyor olabilir. Diğer kızların çantalarını benim kuşağım çokça kullandı. Çok eskittiğim için bilirim, mukavvanın üzeri çeşitli renklerde cilt bezi ile kaplanmış, kenarları dikişli, kilidi ve taşıma kulpu olan çantaları bunlar. Kilitleri çabuk bozular, karda üzerine oturarak kızak olarak kullandığımız için yamulur, ıslandığında da hamur gibi olurlardı. Koca yılı bir tek çantayla ve tertemiz biçimde bitirenler tabii ki kız çocukları olurdu. İmrenirdim.

Fotoğrafı 1957 yılında çeken René Burri (1933–2014), İsviçreli bir fotoğrafçı. Burri, siyasal, tarihsel ve kültürel etkinliklere damgasını vuran, 20. yüzyılın ikinci yarısında önemli isimlerin fotoğraflarını çekmesi ile biliniyor. Burri, Magnum Fotoğraf Ajansı ile çalışıyor.

René Burri 1946 yılından itibaren siyasi, askeri ve sanatsal figürleri ve sahneleri fotoğrafladı. Che Guevara ve Pablo Picasso portrelerinin yanı sıra Sao Paulo ve Brasília’nın ikonik’in fotoğraflarını çekti.

1949-1953 yılları arası Zürih’te, Uygulamalı Sanatlar Okulu’nda okudu. Hans Finsler, Alfred Willimann ve Johannes Itten’in altında çalıştı. 1953-1955 yılları askerlik hizmetini tamamlarken **“belgesel sinemacı”** olarak da çalışmaya başladı. Leica fotoğraf makineleri kullandı.

1955 yılına kadar kameraman olarak Disney için çalıştı. 1956-1959 yılları arasında Türkiye, Mısır, Suriye, Irak, Ürdün, Lübnan, İtalya, Fransa, İspanya, Yunanistan, Brezilya ve Japonya’ya kapsamlı seyahatler düzenledi. Bu ülkelerde fotoğraflar çekti. 1957 yılında İstanbul’da çektiği bu fotoğrafın dışında İstanbul’la ilgili birçok fotoğrafı var.

1967 yılında Alman televizyonu için Kudüs’te Altı Gün Savaşı üzerine bir belgesel yaptı. 1972 yılında da Jean Tinguely filmi yaptı.

ÇERÇEVE İÇİNDE

KARA ÖNLÜK, KARA TAHTA...

Önlüğüm evden çıkarken siyah olurdu. Ancak teneffüslerde tebeşiri, kara tahtanın silgisini eline geçiren fitlatır, vurur, dalmaçyalıya çevirirdi. Silkelesen de parlaklığı gider, matlaşır. Güneşi yiyince iyice solar, boz bulanık bir şey olur sonunda.

Kolonya kokulu yakalar tuhafiyecilerden alınırdı. Ama felaket sert olur, enseyi soyar, aynı yere dokununca boynumda ıstırabım artardı. Bir de marifet gibi kolayla ütülenir, dik dursun diye. Okulda boğuşup boğuşmadığımı annem yakamdan anlardı. Boğuşurken ya yakanın düğmesi kopar ya da kolalı yaka kırılır düzelmezdi.

“Siyah önlük, beyaz yaka” şekilci bir giyim biçimiydi. Bu tek tip kıyafetin, **“sınıfsız, imtiyazsız kaynaşmış bir ulus”** yaratma iddiasıyla kuşkusuz ilişkisi var. Siyah önlük zengin ile fakir çocuklar arasındaki farkı azaltma, bir **“eşitlik çizgisi”** tutturma çabasıydı bana göre. Bu eşitlik çizgisinden sapmalar ise erken cumhuriyet döneminden itibaren önlük kumaşında, yaka modelinde kendini gösterirdi oysa... Bedenin tam ölçüsünde olmaz genellikle, seneye de giyilsin diye büyük alınmıştır. Ucuz kumaş yüzünden kullandıkça dirsekleri, oturdukça arkaları parlamaya başlar. Dikilmiş mi, diktirilmiş mi, hazır konfeksiyon mu? Tiğ işi yakada fazla anne eli, parası bastırılıp satın alınmadığından, utandırıcı bir ev kokusu mu taşır? Yaka pike kumaş mı, patiska mı, fistolu mu? Yaka ütülü müdür, yoksa hatta kolalı mıdır? Kısacası, aslında çocuklar **“aynı”** önlüğü giymezlerdi! O siyah önlükte, yakada bile sınıf farkı vardı.

Önlükten bir cumhuriyet simgesi yaratılacaksa, bu siyah olmamalı derim.

Siyah önlük, bugün sırtına yüklenen farklı anlamlarla simgeleşmiş görünüyor. Bunlardan ilki hiç şaşırtıcı sayılmayacak şekilde bir popüler nostalji nesnesi muamelesi görmesiyle beliriyor. Yaşanan günden hoşnutsuzluk arttıkça **“çocukluğa dönme”** iştahı büyüyor; idealleştirilmiş bu mutluluk **“ülkesi”** geçmişteki **“siyah önlük”** hayaletinden tekrar ortaya çıkıyor.

Yıllar önce tüm dünyada **“ilkokul arkadaşlarını”** bulma vaadiyle milyonları kendisine çeken Facebook'ta Türkiye'nin dört köşesinden okul buluşma grupları yaratılmış durumda. Buralarda söz önünde sonunda **“siyah önlük”** giyilen günlere getiriliyor; fotoğraflar paylaşıyor, gıptayla **“Yerli Malları Haftası”**na mutlaka değiniliyor.

Önce kumaşı, sonra hazır giyimın ağırlık kazanmasıyla Sümerbank, okul çocukları için önlük üretimi denince akla gelen ilk yerd. İlanlarında yer alan **“Bu ülkede çocuklar okula Sümerbank'la başlar”** sloganı çok da abartı değildi. Sanayileşme ve modernleşme idealini kuşatan toplumsal bir proje olarak 1933'te hayata geçen Sümerbank, kuruluş gayesine de uygun olarak aileleri, alt gelir grubuna mensup öğrencileri de giydirdiyordu.

Her yıl okullar açılmadan önce başlayan **“Bu yıl önlükler kaçça?”** tartışması gazetelerin her daim rağbet ettiği ekonomi haberlerindendi.

Günümüze yaklaştıkça renk değiştiren okul giysisi, **“Mavi önlük”** zorunluluğu olarak da 23 yıl sürdü. Şimdi **“okul formaları”** adı altında velilerin istismar edildiği yeni bir düzen var...

Bu arada kara tahtalar önce yeşile döndü sonra elektronik tahtaya...

“Seyir Köşesi” yeni bir sayfamız. Her ay bir belgesel sunmaya çalışacağız. Katkılarımızı bekliyoruz. Savaş Güvezne.

Pipa'ya Mektubum

https://www.youtube.com/watch?v=n_WbiFrZOH8

Dünya barışına dikkat çekmek amacıyla kendisi gibi performans sanatçısı arkadaşı Silvia Moro ile birlikte barışın simgesi beyaz gelinlik giyerek 8 Mart 2007'de Milano'dan yola çıkan Pippa Bacca'nın balkan ülkeleri ve Türkiye üzerinden otostop yaparak Tel Aviv'de son bulmasını planladığı **“barış yolculuğu”** 31 Mart'ta Gebze'de tecavüz edilerek öldürülmesiyle yarım kalmıştı. Yönetmen Bingöl Elmas'da Bacca'nın beyaz gelinlikle çıktığı ve Türkiye'de yarım kalan yolculuğunu siyah gelinlik giyerek tamamlayan yönetmen Elmas'ın otostop çekerek Hatay'a kadar geçen yolculuğu **“Pipa'ya Mektubum”** adlı belgeselde anlatılıyor. Yolculuk sırasında bir çok kamyon ve araca binen Elmas, erkeklerin, kadınlara bakışını kamereye çekerek belgeledi. Kamyon şoförlerinin, yolda aldıkları kadınlara yönelik yüz kızartıcı tutumları ise Pippa'nın nasıl durumlarla karşı karşıya kaldığının bir fotoğrafı gibi. Yönetmen

Yönetmen: Bingöl Elmas

Bir

FOTOĞRAF!

Sezgin Türk

Sosyal medyada bu fotoğrafı paylaştıktan sonra Hakan Aytekin'den bir mesaj geldi. BSB'nin Ağustos ayı bülteninin konusunun '**kadın yönetmenler**' olduğunu ve bu fotoğraftan yola çıkarak bir yazı yazmamı öneriyordu. Yazmaya çalıştım. Ama akıl öncelikli yaşam o kadar geride kaldı ki, kavramlarla bir şeyi anlatma yeteneğimi çoktan kaybettim, sanırım.

Aslında fotoğrafın ilginç bir öyküsü var. 13 yıldır, Düzce dağlarında, Şimşirlik'te yaşıyorum. Yeni bitirdiğim belgeselimle festivallere başvururken gönderebileceğim iyi bir fotoğrafım olmadığını fark ettim. Çoğu fotoğrafım 10 yıl öncesinden. 10 yılda epey değiştim. Belki garip gelecek ama fotoğrafımı çekecek kimse de yok!

Böyle bir anda Hendek'te fotoğraf stüdyosu olan Melek Başkalyoncu doğada bir gün geçirmeye Şimşirlik'e çıkageldi. Bebek fotoğrafları çekiyor; onun fotoğrafları daha çok kurmaya yönelik. Üzerine yazmaya çalıştığım fotoğraf onun deklanşöre bastığında çektiği ilk fotoğraf! Daha sonrakilere kontrollü fotoğraflar diyebiliriz. '**Belgesel fotoğraf**' üzerine onunla iyi bir sohbete yol açtı bu "**yaşayan**"

fotoğraf. Ve bence güçlü! Bu fotoğraf belgeselin gücünü anlatıyor.

Fotoğrafa bakıyorum! Ne var? Bir kadın, şalvar, sigara, yüzde yaptığı işin gerilimi, bir el hareketli, diğer elde kamera! O zaman şöyle bir şey çıkıyor: Doğa, belgeselci ve kadın! Sigara da sığınak olsa gerek, kötü de olsa!

“**Kadın**”dan başlayayım: Belgesel Sinema – 2009 kitabında belgesel yaratımda cinsiyetçi durum olmadığına ilişkin bir yazı yazmışım. Bu konuda düşüncelerim hâlâ aynı. Kısaca içeriği şöyleydi. Belgesel yaratım süreçleri cinsiyetçi varoluşa izin vermiyor. Belgesel yaratımda kurmacanın aksine ön belirlemeler yok, kendi dışındaki yaşamı algılamak için kendini sıfırlamak gerekiyor, egonu yok etmek; çekimde kurma olmadığı için yönetmenin yanı sıra kameraman, sesçi de yaratımda yer alıyor... Bu nedenle belgeselde hiyerarşi

de yok. Bu hem kadın hem erkek için geçerli. Hatta “**BSB’de ne kadar kadın yönetmen var?**” gibi bir sorgulama olmadığını, çünkü sorunsal bir durum olmadığını gözlemlemiştım. O zamanlar BSB üyelerinin kadın ve erkek sayısı birbirine yakındı. Şimdi de öyle olduğunu zannediyorum. Ama Uçan Süpürge gibi kadın yönetmenler festivalinin hiçbir zaman belgeselci kadın yönetmenlere ödül vermeye layık görmediğini de fark etmişim. Sonra verdiler mi; bilmiyorum. Bir kadın yönetmenler festivali bile kadınlar için belgesel alanda bu kadar olumlu bir durumun farkında değil...

Fotoğrafa dönelim. Bu fotoğraf Düzce dağlarında, Şimşirlik’te çekildi. Şimşirlik doğanın ortasında, yerleşim yerlerinden uzakta! En yakın yerleşim 1,5 km uzaklıkta 3 hane! Köy bile değil. İki derenin ağzında, üç tepenin kesiştiği yerde. 2000 yılında ilk

kez ağabeyim Nusret Ömer Türk gelmişti. Şiiri çok iyi anlatır onu ve hem Şimşirlik'i!

Şimşirlik, ağabeyimle bir yaşam yeriye 2011 yılında onu kaybettik. Yaşam Şimşirlik'i önüme koyuverdi. Burada kalmak gibi bir düşüncem yoktu. Ama öyle bir talanla karşılaştım ki; buradan çıkarsam Şimşirlik'in yok olacağını gördüm.

Şimdi bu rant kesiminin bana nasıl baktığını düşünüyorum. Büyük kentten gelmiş; entel, yaşını almış... Ne kadar dayanabilir ki buraya? Onlar belgeselcilerin nasıl insanlar olduğunu bilmiyor elbette!

Ağabeyimi tam kış ortasında kaybettim. Soğuk, yeterli yakacak yok, su boruları patlak ve yanımda 15 yaşında bir köylü çocuğu! Dahası bu yaşma kadar metropollerde yaşamışım,

doğada hiç deneyimim yok! O zaman şöyle düşündüm. Belgesel yaparken de bilmediğim dünyalara gitmiyor muyum? O zaman da kendimi sıfırlamıyor muyum? Dışındaki dünyaya algılarımı açmıyor muyum? Bu da bir belgesel! Öğreneceğim ve yaşayacağım. Bu fotoğrafın asıl öyküsü bu aslında.

Bu deneyim, belgeselin iç eğitiminden geçen biz belgeselcilerin yaşam algısı, yaşamla kurulan ilişki açısından iyi bir örnek olabilir. Yaşamın her halinde belgeselci duyuşumuz yolumuzu açabiliyor.

Belgesel yaparken ön düşüncelerimizi yıkmak, var olan durumla önyargısız ilişki kurmak doğadaki yaşamı bana açtı. Hiçbir anımda "**burada İstanbullu**" olmadım; kentli gibi düşünmedim, kendimi merkeze

koymadım. **'Ego'**su yok olmuş belgeselcileri doğa da seviyormuş, anladım.

Ama daha önemli bir şey çıktı ortaya. Doğanın işleyişi, belgeselin yaratım süreçlerine benziyor. Doğada önden tasarı yapmak hiç kolay değil. O gün ne yaşayacağınızı önüne koyuyor ve siz onu yaşamaya çalışıyorsunuz. Tıpkı belgeseldeki gibi! Doğanın kendini en yüksek ifade ettiği sel, yangın gibi zamanlarda bile var olan durum içinde hareket edebilmem kesinlikle belgeselci duyuşumun bir kazanımı!

Belgeselcilerin ön yargılarının olmaması da doğayla uyumlu! Geçerken dere size hangi millettensin, hangi cinstensin diye sormuyor. Herkese aynı davranıyor. Belgesel yaparken insanlara, yaşama nasıl açıksak; doğa da öyle!

Yaşadıklarımın yola çıkarak şunu söyleyebilirim. Belgeselci olmak doğada yaşamı başarmada etkin oldu. Ama daha önemlisi doğa deneyiminin biz belgeselciler için iyi bir algı düzeyine ulaşmakta oldukça önemli. Doğa her şeyden önce 'kurma' eğiliminizi yok ediyor. Çoğumuz kentlerde yüksek organizasyon içinde **'akıl'** öncelikli yaşamak zorundayız. Doğada yaşadıkten sonra beynimin zaman zaman yalan söyleyebildiğini; **'akıl'** denen şeyin pek de güvenilir olmadığını hissettim. Doğa sizin yüksek fikirlerinize öyle güzel tokat atıyor ki...

Aslında insanlık tarihi ve hatta sanat tarihi insanın doğayla ilişkisini içeriyor. Burada yaşarken Edison'nun elektrik enerjisi üretimini doğaya savaş açtığı veya doğadan kendini daha güçlü hissettiği için değil, doğanın işleyişini anlayabildiği için başarabildiğini düşündüm. Doğanın işleyişini hissetmeden doğanın size sunabileceği bir şey olamaz.

Şimdilerde **'yüksek fikirli'** HES projesi yaşamımıza dahil oldu! Dereyi istedikleri gibi kontrol edebileceklerini düşündüler. Oysa dere bu. Şantiyenin kurulmasının 10. günü taşı; iş makinelerini, konteynırları ve yolu alıp götürdü. Dere yükseldiği zaman herkes felaket gibi algılıyor. Ben ise ancak sesini yükselttiğinde onun duyulabildiğini düşündüm. Lakin duyulmadı, çalışma devam etti. Dere bir yıl sonra bir daha taşı. HES'in yanlış yaptığı

şeyleri bir daha gösterdi. Gösteremeye de devam edecek.

Sanat ve doğa üzerine biraz okumaya çalıştım. Ama düşündüklerime yaklaşan bir şey bulamadım. Son zamanlarda sanatta ekolojik yaklaşımlar yaygın ama benim aklımdaki asıl soru doğanın işleyişi ve bizim onunla bütünleşerek bir varoluşa ulaşmamız. Ve bunun yaratımımıza yansması! Şimşirlik'te bir 'arazi sanatı' deneyimini yaşadım, Düzce Üniversitesi Peyzaj Bölümü öğrencileriyle. Bir baktım 200 yıllık çınarın üstündeki yosunları oyarak düşünce bulutları yapıyorlar. Düşünen bir çınar olacaktı herhalde. Çalışmayı durdurdum. Yosunlara müdahale etme hakkını nasıl kendilerinde bulduklarını inanmamıştım. İnsanın kafası neden **"insan merkezli"** işliyor?

Kentten gelen insanlarla olumlu deneyimlerim de oldu. Kentte yaşamak için ihtiyaç olan birçok şeyin hazır olarak yaşama gelmesi insanın algısını daraltıyor. Örneğin kentte musluktan akan suyun nereden, nasıl geldiğini merak etmeyiz. Şimşirlik'te suyu kaynaktan kendiniz getirirsiniz; bu nedenle akan suyun her zerreciğini hissedersiniz. Şimşirlik'e gelen kentliler de yaşamak için her şeyi kendisi yapmak zorunda. Yemek pişirmek için ateşini yakacak, suyunu kaynaktan alacak, güvenli uyumak için çadırını kuracak. Bunlar basit gözüküyor. Ama yaşamak için gerekli olanları yaparken algısı açılıyor. Bu çok basitmiş gibi görünen şeyler için etkin düşünmek zorunda. Beyin böyle çalıştığında hayatındaki diğer konularda da etkin düşünceyi yansıtabiliyor. Bir belgeselci açısından ise doğadaki yaşamın sağladığı etkin düşünce en büyük kazanım. Şimşirlik'teki yaşamın bana en büyük katkısı algılarımı açması. Doğada her an her şey olabiliyor. **'Çıt'** sesini bile duyabiliyorum. Uykumda bile! Olumsuz yanı ise, kitap okurken, belgesel projesi hazırlarken algımı kapatmama izin vermemesi!

Bu yazı daha çok belgesel ve doğa ilişkisi üzerine oldu. Ama zaten belgesel alanda olduğu gibi, doğa da kadın-erkek diye bir ayırım yok. Sonuç olarak, doğa belgeseli seviyor.

MAHALLEMİZİN KADINLARI SİNEMA YAPIYOR!

“Kendinize, hikayenize inanın; sinema, derdi olanın yoludur”

Kibar Dağlayan Yiğit

Mahallemizin Kadınları Sinema Yapıyor

Projemiz
Örnekköy ve
Aliğa
kadınlarıyla
buluşuyor

Başvuru Telefonu : 0 232 293 33 72

Örnekköy Atölyesi
Sosyal Projeler Yerleşkesi
Zübeyde Hanım Mah. Başpehlivan
Karaali Cad. No:377 Örnekköy

Aliğa Atölyesi
Aliğa Kültür Merkezi
Kurtuluş Mahallesi Bülent Kula Cad.
No:18 Aliğa

TUNÇ SOYER

2018 yılında Seferihisar’da Belgesel Film Yönetmeni Kibar Dağlayan Yiğit yönetiminde başlayan Mahallemizin Kadınları Sinema Yapıyor Atölyesi, 6 yılda 24 film üretti. Atölye halen İzmir’de Büyükşehir Belediyesi bünyesinde devam ediyor. Seferihisar’ın yanı sıra Kadifekale, Örnekköy, Aliğa, Menderes ve Konak’ ta düzenlenen atölyelere bugüne kadar 100’e yakın katıldı. Kadınlar atölyeden ücretsiz olarak yararlanıyor. Atölye amatör ruhla, kadının gücüne, kolektif yaşam tecrübesine, bilincine ve dayanışma ruhuna yaslanıyor.

‘Mahallemizin Kadınları Sinema Yapıyor’ projesi ile sinemanın gücü sayesinde, toplumsal

cinsiyet rollerinde kadınlara uygulanan ayrımcılığın önüne geçilmesinin yanı sıra kadınların kendilerini sanatsal bir dille ifade edebilecekleri ortam oluşturulması ve bu alanda çeşitli meslek edinmeleri de hedefleniyor.

Haftada iki gün, teorik ve uygulamalı derslerin koordineli olarak yürütüldüğü atölyede senaryo yazımı, kamera kullanımı, kurgu eğitimleri veriliyor. Atölye altı ay sürüyor. Atölyeye katılan kadınların çoğu ellerine ilk defa kamera almış. Ama hem kendi filmlerinin yönetmenliğini yapıyor hem de diğer kadınların filmlerinde çeşitli görevler alıyorlar. Atölyede tür sınırlaması yok; kadınlar gerek belgesel gerek kurmaca filmler üretiyorlar.

Atölyeye katılan kadınların sinema yolculuğu kolektif emekle bir filme de dönüştürüldü: ARŞİPEL Kadınları... Amerika'da, Women's Voices Now Online Film Festivali'nde finale kalan ve Adana Altın Koza Film Festivali'nde gösterilen ARŞİPEL Kadınları 6. Avrupa Film Festivali'nde En İyi Belgesel ödülünü aldı. Arşipel Kadınları belgeselini, filmin yönetmenlerinden Nejla Devenci İmancı şöyle anlatıyor:

"Filmin güzel bir hikâyesi var. Ben Seferihisar Belediyesi Seferinar Sanat nakış atölyesi katılımcılarından biriydim. Bir gün şehre bir film geldi, bizim sinema yolculuğumuz başladı. Tunç Soyer'in Rüzgârın Şarkısı belgeselini izlemesi ve Kibar Dağlayan Yiğit'i Seferihisar'a daveti ile 'Mahallemizin Kadınları Sinema Yapıyor' projesi Seferihisar'da hayata geçti... Sinema eğitimi almak hiç aklımızda yokken Atölye hocamız Dilek Elmalı'nın, "Arkadaşlar sinema atölyesine katılıp sinema eğitimi alalım mı?" demesi ile bu atölyeye başladık. Kibar Hoca'nın öncülüğünde 6 aya yakın devam eden atölyede, senaryo, film yapımı, kurgu teknikleri eğitimi aldık. Temel eğitimden sonra çekimlere başladık. İlk atölyeden 6

film, 6 yönetmen çıktı, 5 film yurt dışı ve yurtiçi birçok festivalde gösterildi. Atölye devam ederken ben de atölyenin kamera arkasını çekiyordum. Kibar Hoca'nın "Gel atölyenin belgeselini yapalım," önerisiyle ortaya çıktı Arşipel Kadınları filmi. Tabii festivallere gidecek ödül alacak diye başlamadık. Bizim atölyemizin hatırası kalsın diye başladık. Kibar Hoca sürekli bize "bu film birçok festival görecektir ve ödül alacaktır" diyordu. Hiçbir katılımcıya bir senaryo ya da rol yazmadık. Herkes doğal ve kendiydi."

Mahallemizin Kadınları Sinema yapıyor projesi Yönetmen Nejla İMANCI'nın koordinatörlüğünde yoluna devam ediyor. Bir gün sizin mahallede de buluşmak ümidi ve azmiyle...

Türk Sineması'nda Kadın Konulu 40 Film

Sinemaya konu olan olaylar, çatışmalar ya da aşklarda kadın, ister kırsal-ister kent soylu-aydın bir kadın ya da yalnız, aldatılmış bir kadın olsun her zaman problematik ve filmlerin en can alıcı noktasını oluşturuyor. Kadınlar ya da “kadın olma” olgusu, Scognamillo'nun (1998) da dediği gibi “tükenmez bir konu”, ancak bu tükenmez konu ele alındığında nasıl ifade ediliyor? Acaba Türk sinemasına konu edinen kadınlar beyazperdeye nasıl yansıdı, yansıyor?

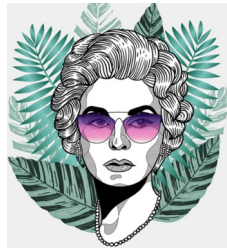
1. Madde 438 (1990)
2. Şalvar Davası (1983)
3. Asiye Nasıl Kurtulur? (1986)
4. Adı Vasfiye (1985)
5. Ah, Belinda (1986)
6. Uçurtmayı Vurmasınlar (1989)
7. Bütün Kapılar Kapalıydı (1990)
8. Meryem (2013)
9. Mustang (2015)
10. Halam Geldi (2014)
11. Sultan (1987)
12. İki Genç Kız (2004)
13. Yatık Emine (1973)
14. Dul Bir Kadın (1985)
15. Kurbağalar (1985)
16. Kadının Adı Yok (1988)
17. Mine (1983)
18. Teyzem (1986)
19. On Kadın (1987)
20. İffet (1982)
21. Fahriye Abla (1984)
22. Meleğin Düşüşü (2004)
23. On Kadın (2007)
24. Saklı Yüzler (2007)
25. Sultan (1978)
26. Zeynep'in Sekiz Günü (2007)
27. Dilber'in Sekiz Günü (2008)
28. Geriye Kalan (2011)
29. Çekmeceler (2015)
30. Aşık Oldum (1985)
31. Herhangi bir Kadın (1981)
32. Arım Balım Peteğim (1970)
33. Kırık Çanaklar (1960)
34. Yasak Aşk (1961)
35. Ağlayan Kadın
36. Bir Yudum Sevgi (1984)
37. Dağınık Yatak (1984)
38. Mum Kokulu Kadınlar (1996)
39. Bir Kadının Anatomisi (1995)
40. Kaçamak (1988)

Chanel N° 5

Coco

“Yatakta ne giyiyorsunuz?” diye sordular, baştan çıkarıcı, efsanevi kadın Marilyn MONROE’ya. Yanıtı, “Chanel N° 5.” oldu.

Parisli ünlü modacı Coco Chanel olarak bilinen Fransız modacı Gabrielle Bonheur (1883-1971), “Chanel N°5” adlı bir parfüm piyasaya sürer... (Bilmeyen erkek hemcinslerim için bir bilgi...)

Çarlarının eski parfümcüsü Ernest Beaux tarafından 1921 yılında oluşturulan “Chanel N° 5”i; “klasik, gizemli, zamansız, çiçeksi” sözcükleriyle anlatmaya çalışırken reklamlarında

“incelik ve küstahlık, benzersiz karışımı ile seçkin” diye tarif ediliyor. Kült koku...

Coco Chanel tarafından piyasaya sürülen, günümüzde litresi **11.600.-USD**’den satılan Chanel N°5’in dünyada 6 saniyede bir satılan bir parfüm olduğu iddia ediliyor. 30 ml’lik şişelerde satılması da boşuna değil...

Gabrielle “Coco” Bonheur Chanel, “Time Dergisinde: Yüzyılın En Önemli 100 Kişisi” listesinde de ismi geçen tek moda tasarımcısı. Chanel, sadece dünya kadınlarını değil Türk askerlerini de giydirdi. 1930’lu yıllarda Atatürk, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin üniformalarını Chanel’e tasarlattı. Türk Ordusu 1980’lere dek onun imzasını taşıyan üniformalar giydi. TSK kıyafetlerinin son tasarımını yapan Arzu Kaprol da, kıyafetlerde beğendiği ve değiştirmek istemediği kısımların, hep Chanel tarafından tasarlananlar olduğunu söylemişti.

Coco Chanel, Fransız modasının en ünlü kadınlarından biriydi. Bir modacı olarak kadınları korselerden kurtardı, etekleri kısalttı ve birçok kıyafete maskülen bir tarz kattı. Onun sade, rahat ve şık tarzı geleneksel kadın imajında devrim yarattı. Bu akım zamanla modern kadınlar için bir özgürlük sembolü haline geldi; ona göre bir kadın aklına koyduğu her şeyi elde edebilirdi.

Annesi tüberkülozdan hayatını kaybettiğinde Chanel henüz 12 yaşındaydı. Aubazine Katolik Manastırında eğitimini tamamladı. Chanel'in babası onu ve kardeşlerini yetimhaneye bırakıp bir daha geri dönmedi. 18 yaşına geldiğinde kardeşlerini de yanına alarak Katolik kızların kaldığı Fransa'nın Aubazine şehrinde bulunan bir evde kalmaya başladı. Aubazine'de kaldığı 6 yıl boyunca dikiş dikmeyi öğrenen Chanel, Fransız Subaylarının kıyafetlerini diken bir terzinin yanında çıraklığa başladı.

Coco Chanel'in İlk Dükkanı

I. Dünya Savaşı sırasında eşlerini askere göndermiş, özgürlük arayışı içinde olan kadınları korselerden kurtarıp farklı kıyafetler tasarladı. 1912 yılında Tiyatro oyuncusu Gabrielle Dorziat bir tiyatro oyununda şapkalarını giydiğinde Chanel'in kariyeri parladı.

1913 yılında Arthur Edward Boy Capel'in finanse ettiği Deauville'de bir butik açtı. Burada Chanel şapkalar, ceketler, kazaklar ve denizci bluzu

olan marinière'ü sattı. 1916'da haute couture butiğini açtı. 1917 yılına gelindiğinde Coco Chanel'in ünü o kadar yayılmıştı ki yanında 300'den fazla terzi çalışıyordu. 1918'de Chanel, Paris'in en şık semtlerinden birinde yer alan 31 rue Cambon'da binanın tamamını satın aldı. 1919'da Paris'te Chanel moda evini açtı.

Gelelim konunun gizemli tarafına...

Haute Couture evi, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle 1939'da kapanır. Chanel, Nazi Alman işgali sırasında Fransa'da kalır işgalciler ve Vichy kukla rejimiyle işbirliği yapar. 2011 yılında gizliliği kaldırılan belgelere göre, doğrudan Nazi istihbarat servisi Sicherheitsdienst ile işbirliği yaptığı kesinleşir. Belgelerde Alman istihbarat örgütü Abwehr'de "Ajan F-7124" koduyla ve Westminster kod adıyla kayıtlı olduğu ortaya çıkar.

Chanel'in, 1943'ün sonlarındaki planlarından biri, savaşı sona erdirmek için Churchill'e bir SS barış teklifi götürmekti. Savaştan önce

tanıdığı bir Alman diplomat/casus olan Baron (Freiherr) Hans Günther von Dincklage ile bir ilişki kurdu. Savaşın sona ermesinden sonra Chanel, Dincklage ile olan ilişkisi hakkında sorguya çekildi, ancak arkadaşı olan İngiliz Başbakanı Winston Churchill'in müdahalesi sayesinde işbirlikçi olarak suçlanmadı. Fransa'dan ayrılarak İsviçre'ye geçti ve 8 yıl orada kaldı. 1954'te Chanel, moda evini yeniden canlandırmak için Paris'e döndü.

5 Şubat 1954'te 70 yaşındayken yeni koleksiyonunu sergileyen Chanel'in defilesini Amerikan Vogue ve Harpers Bazaar dergisinden editörler de izledi. Vogue bu koleksiyonu "koketliğin dönüşü" olarak tanıttı.

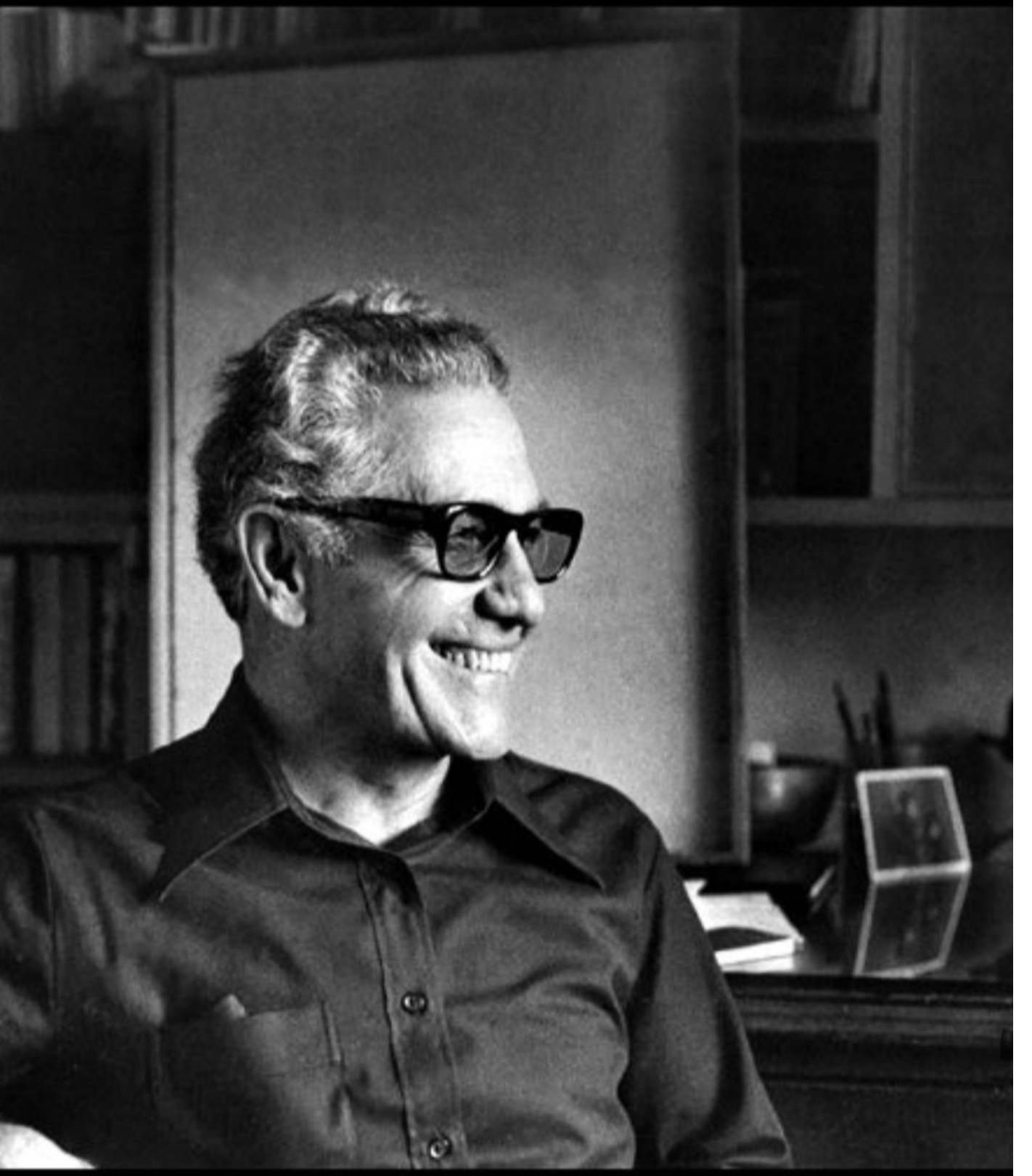
Coco Chanel'i efsaneyapan en önemli nedenlerden biri kimsenin yapmaya cesaret etmediği şeyleri hayata geçirmesiydi. Kadınlara ilk pantolonu o giydirdi. Matem rengi sayılan, cenaze törenlerinde giyilen siyahı, modanın vazgeçilmez renklerinden biri yaptı. Aristokrat İngiliz erkeklerinin giydiği tüvit kumaştan kendi adını taşıyan ve eskimeyen ceketini yarattı. Audrey Hepburn'ün 1961 yapımı Tiffany'de Kahvaltı filmindeki siyah elbiseli, inci kolyeli hali de onun eseri... No: 5 parfümü, zincir saplı çantası, babetleri hep vazgeçilmez oldu.

Coco Chanel, 10 Ocak 1971 tarihinde, Paris'te 30 yıldır kullandığı evi Hotel Ritz'de aşırı doz ilaç alması nedeniyle 88 yaşında hayatını kaybetti.

Coco'yu odağına alan bir çok sinema filmi yapıldı ve bu filmler çok seyirci topladı.

Meraklısı edenler için birkaç örnek:

- "Chanel, Chanel" Roberto Guerra ve Elia Hershon yönettiği 1986 yılı yapımı
- "Coco Chanel'den Önce," Anne Fontaine tarafından yönetilen ve ortak yazılan 2009 yapımı biyografik drama filmi. IMDb'de Coco Chanel'den Önce
- Coco Chanel - Fashion Icon & Collaborator Documentary / Directed by Net Elliott
<https://www.youtube.com/watch?v=WB4giHwiuIE>

**RUHİ SU'YU ÖLÜMÜNÜN 39. YILINDA
SAYGI İLE ANIYORUZ**

(1 Ocak 1912, Van - 20 Eylül 1985, İstanbul)

HİLMİ ETİKAN

Sağlığı giderek bozulmaktadır. Son kez, İstanbul Şan Tiyatrosu'nda seyircisiyle buluşur. Hasta, bitkin ama başı dimdiktir.

Yazar Zeynep Oral anlatıyor: **1983 yılındaydı. 12 Eylül sonrasında bütün baskıyı yaşadığımız dönemdi. Ruhi Su'nun üzerinde çok büyük bir baskı vardı. İzin almak zordu. Yanılmıyorsam izin de almadık. Hatta programa adını da yazmadık. Ve uzun bir süre de gizledik, sakladık. Ruhi Bey rahatsızdı ama bu konsere de çıkmak istiyordu. Çoktandır onu Türkiye'de sahnede izleyemiyorduk. Yasaklıydı. Ve o gece, Şan Sinemasındaki törene Ruhi Bey geldi, sahne arkasındaydı. Bizler heyecandan ölüyorduk. Bir olay çıkacak mı? Yasaklanacak mı? Sahnede "Barış" sözünü etmek bile çok sakıncalıydı. Herkes havadaki gerilimi hissediyordu. Halit Kıvanç sahneye çıktı ve "Şimdi beklediğimiz an, beklediğimiz insan," dedi. Daha Ruhi Su'nun adını bile söylemeden bütün salon ayağa kalktı. Ruhi Su elinde sazı sahneye geldi, durdu. Şan Sinemasını dolduran bin kişi ayakta Ruhi Su'yu alkışlamaya başladı. O alkış baskıya karşı protestoydu. Hepimiz paylaştığımız idealleri alkışlıyorduk. Ruhi Su elinde sazı, başı önüne eğik bekledi, bekledi. Alkış dinmiyordu. Hiç bitmeyecek bir alkıştı. Biz hepimiz ağlıyorduk. Bu, Ruhi Su'nun Türkiye'de son konseriydi.**

Doktoru Ünal Eşiyok anlatıyor: **Beraber kulise geldik. Oturduk. Nabzına baktım. Çok çarpıntısı vardı ve kalbi tekliyordu. Eve gittikten sonra kendisine bir daha konsere çıkmasına izin veremeyeceğimi söyledim. Bana," Ünal, ben türkü söylemezsem ölürüm"** dedi.

Eşi Sıdika Su anlatıyor: **Ruhi Su yaşamı boyunca hiç yılmadı. Hapishanelerin ağır koşulları, engellemeler, yasaklamalar, hiçbir şey onu türkü söylemekten, türküler üzerinde aralıksız düşünmekten, çalışmaktan alıkoyamadı. Türkülerinin anlam ve içeriği dünya görüşünü biçimlendirdi, dünya görüşü ise türkülerini seçip yorumlamakta belirleyici etken oldu. Halkla ilişkilerini sevgiyle besleyerek hep diri tuttu. Ne sanatından en küçük bir ödün verdi, ne de sağlam dünya görüşünden.**

Ruhi Su bir düşünür, her şeyden önce sosyalist bir insandı. Ruhi Su'nun, ulusal müziğimize verdiği değerli katkılar, olağan üstü güzellikteki yorumları ve örnek yaşamıyla her zaman aramızda olacağına inanıyoruz.

(Himi Etikan'ın 2004 yılında gerçekleştirdiği Ruhi Su Belgeseli'nden alınmıştır.)

Film: <https://www.youtube.com/watch?v=fVstKf0RcWc>

Belgesel Sinemada 'Adil Kullanım' Küresel Bir Karşılaştırma projemizin çıktıları

Telif Hakları Genel Müdürlüğü desteğiyle Mayıs-Haziran aylarında gerçekleştirdiğimiz “Belgesel Sinemada ‘Adil Kullanım’ Küresel Bir Karşılaştırma” projemizin kayıtlarını YouTube sayfasına yükledik. Aşağıdaki linkleri kullanarak ulaşabilirsiniz. Proje kitapçığının PDF versiyonuna da Google Drive linkinden indirebilirsiniz.

Telif Hakları alanında uzman hukukçuların katılımıyla düzenlediğimiz online panellerimizde ABD, Avrupa Birliği ve Türkiye’de Adil Kullanım kavramının görünümünü ayrı ayrı ele aldık ve söz konusu hukuk sistemlerinin farklılık ve benzerliklerini örnek olaylarla irdeledik. Genellikle telif hakkı sahibinin izni olmadan eserlerin belirli amaçlar için kullanılmasına izin veren yasal bir doktrin olarak kabul edilen “adil kullanım (fair use)” yaklaşımını değerlendirmeye çalıştığımız etkinlik çıktılarının uzun vadede hepimize faydalı olacağına inanıyoruz.

Telif hakkına getirilen “**adil kullanım**” sınırlamasıyla özellikle eleştiri, haber, eğitim, araştırma ve öğretim gibi alanlarda, telif hakkı sahibinin izni olmaksızın eserlerin kullanılması olanaklı hale gelmektedir. ABD Hukuku açısından adil kullanım doktrininin 1976 tarihli **Copyright Act**’te (Telif Hakkı Yasası) tanınmıştır. Bu doktrin, eserlerin kullanımında dört faktörü değerlendirir: kullanımın amaç ve karakteri, kullanılan eserin doğası, kullanımın eser üzerindeki etkisi ve kullanımın pazar değeri. Bu faktörlerin her biri, adil kullanım analizinde dikkate alınarak, eserlerin adil kullanım sınırları içinde mi yoksa telif hakkı ihlali mi olduğu belirlenir. Türkiye ve AB Hukuku’nda, adil kullanım kavramı Amerikan telif hukukundaki “**fair use**” doktrininden farklı bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Türkiye ve AB’deki telif hakkı düzenlemeleri, adil kullanımı değil, eser sahibinin haklarına getirilen kısıtlamaları tanımlar. Bu kısıtlamalar, kamu yararı, eğitim, araştırma ve kültürel amaçlar gibi alanlarda belirli kullanımlar için eser sahibinden izin alınmaksızın kullanıma izin verir.

Belgesel Sinemacılar Birliği YouTube sayfası:

<https://www.youtube.com/@belgeselsinemaclarbirligi1537>

“Belgesel Sinema Bağlamında Telif Haklarında ‘Adil Kullanım’ Kavramı: Türkiye Örneği” semineri (18 Mayıs 2024 tarihinde gerçekleştirildi):

<https://www.youtube.com/watch?v=w-RAHCzVu4M>

“Belgesel Sinema Bağlamında Telif Haklarında ‘Adil Kullanım’ Kavramı: Avrupa Örneği” semineri (25 Mayıs 2024 tarihinde gerçekleştirildi):

<https://www.youtube.com/watch?v=LKYI06Qj7al>

“Belgesel Sinema Bağlamında Telif Haklarında ‘Adil Kullanım’ Kavramı: ABD Örneği” semineri (4 Haziran 2024 tarihinde gerçekleştirildi):

<https://www.youtube.com/watch?v=-ZJuJ7vE2Dg>

BSB Adil Kullanım Projesi Seminerleri Filmi:

<https://www.youtube.com/watch?v=-xkH0fgE97c>

BSB Adil Kullanım Projesi Seminerleri Belgeseli:

<https://www.youtube.com/watch?v=C6VceYnk1QE>

“BELGESEL SİNEMADA ADİL KULLANIM” Rehber Kitap:

https://drive.google.com/file/d/130UG71TIsA1u6a6_aBGBzV89hzDbCkR/view?usp=sharing

7. FOÇA ULUSLARARASI ARKEOLOJİ VE KÜLTÜREL MİRAS BELGESEL FİLM FESTİVALİ

Kısa adıyla "Foça Film Days" (Foça Film Günleri) bu yıl 9-13 Ekim tarihleri arasında İzmir'in Foça ilçesinde gerçekleştirilecek. Foça Film Günleri, kültürel mirasın korunmasını teşvik etmek, film yoluyla belgelenmesini ve yaygınlaştırılmasını desteklemek ve kültürler arası anlayışı ve çeşitliliğe yönelik takdiri güçlendirmek isteyen bir grup Foçalı tarafından 2018 yılında kurulmuş uluslararası bir festival.

Ziyaretçilerine, antik bir İyon kentinin üzerine kurulmuş modern bir balıkçı köyünün tarihi atmosferinin tadını çıkarırken ödüllü belgeselleri izleme, yönetmenleriyle tanışma ve ücretsiz atölye çalışmalarına katılma fırsatı sunan festivalde film gösterimleri ve diğer tüm etkinlikler ücretsiz ve halka açık.

Bu yıl "Kültürü Koruyan İnsanlar" teması etrafında 30 kısa ve uzun metrajlı belgesel film gösterilecek. BSB üyelerinden Sezgin Türk'ün "Prusias ad Hypium Bugüne Bakıyor", Kerem Soyyılmaz'ın "Rodakis'i Ararken" ve Bahriye Kabadayı Dal'ın "Horona Duranlar" adlı filmleri de festivalde gösterime sunulacak belgeseller arasında yer alıyor.

YALOVA BELGESEL FİLM FESTİVALİ

Daha önce kısaca bilgi verdiğimiz Yalova Belgesel Film Festivali'nin tarihleri 23-26 Ekim 2024 olarak değiştirildi. Yalova Valiliği, Yalova Üniversitesi ve Yalova'daki diğer yerel dinamiklerin ortaklaşa düzenlediği Yalova Film Festivali bu yıl ilk kez gerçekleştirilecek. Festival kapsamında uzun ve kısa metraj belgesellere yönelik iki ayrı yarışma kategorisi bulunuyor.

Ek olarak, kültürel miras bağlamında ülkemizin farklı bölgelerinden hikâyelerin yansıtıldığı bir belgesel seçkisi yarışma dışı olarak gösterilecek. Yalova'nın sanatsal potansiyelini ortaya çıkarmak ve yerel sanatçılara destek olmak amacıyla tasarlanan Yalova Film Festivali, şehrin kültürel ve tarihi zenginliklerini sinema aracılığıyla daha geniş kitlelere tanıtmayı da hedefliyor. Bu kapsamda da Yalova'nın değerlerinin yansıtıldığı filmler ayrı bir kategoride yarışacak.

BSB Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği olarak organizasyon desteği verdiğimiz festivalde "Türkiye'de Belgesel Sinema" konulu bir panel ile "Proje Yazma Atölyesi" gerçekleştireceğiz. Yalova Belgesel Film Festivali'nin köklenerek büyümesini diliyoruz.